

Xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin istifadəsi

Nərmin Abdurəhimova

Xülasə. Müasir dövrdə rəqəmsal texnologiyaların sürətli inkişafı təhsil prosesində yeni metod və vasitələrin tətbiqini zəruri etmişdir. Xüsusilə xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin istifadəsi öyrənənlərin dil bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu texnologiyalar tələbələrə fərdi yanaşma imkanı yaradır, onların danışmaq, yazmaq, dinləmə və lüğət ehtiyatının inkişafına kömək edir. Çatbotlar vasitəsilə öyrənənlər istənilən vaxt xarici dildə ünsiyyət qura, suallarına cavab ala, səhvlərini təhlil edə və müstəqil şəkildə məşq etmək imkanı əldə edə bilirlər.

Tədqiqatın əsas məqsədi xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin tətbiq imkanlarını, üstünlüklərini və tədris prosesinə təsirini araşdırmaqdan ibarətdir. Bu məqsədlə xarici dil tədrisində rəqəmsal texnologiyaların rolu, çatbot və virtual assistentlərin funksiyaları, onların öyrənənlərin motivasiyasına, ünsiyyət bacarıqlarına və fərdi öyrənmə prosesinə təsiri təhlil edilmişdir. Tədqiqat zamanı təhlil, müqayisə, ümumiləşdirmə və sistemli yanaşma metodlarından istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, çatbotlar və virtual assistentlər xarici dil tədrisində yalnız texnoloji vasitə kimi deyil, həm də öyrənənlərin fəallığını artıran, kommunikativ bacarıqları inkişaf etdirən və fərdi təlim mühitini dəstəkləyən pedaqoji alət kimi qiymətləndirilir. Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti isə ondan ibarətdir ki, əldə olunan nəticələr xarici dil müəllimləri, tələbələr və təhsil müəssisələri tərəfindən tədris prosesinin daha səmərəli təşkili üçün istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: xarici dil tədrisi, çatbot, virtual assistent, süni intellekt, rəqəmsal təhsil, fərdi öyrənmə, dil bacarıqları

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, magistrant, Bakı, Azərbaycan

E-poçt: a.narminn@gmail.com

Daxil oldu: 5 Fevral 2026; Qəbul edildi: 13 May 2026; Onlayn dərc edildi: 28 İyun 2026

© Müəllif(lər) 2026. Bu, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Beynəlxalq Lisenziyası (CC BYNC 4.0) şərtləri altında paylanan açıq girişli məqalədir.

Use of Chatbots and Virtual Assistants in Foreign Language Teaching

Narmin Abdurahimova

Abstract. The rapid development of digital technologies in the modern era has necessitated the application of new methods and tools in the educational process. The use of chatbots and virtual assistants in foreign language teaching is especially important in terms of developing learners' language skills. These technologies provide an individual approach to students, help them develop their speaking, writing, listening and vocabulary. Through chatbots, learners can communicate in a foreign language at any time, get answers to their questions, analyze their mistakes and get the opportunity to practice independently.

The main purpose of the study is to investigate the application possibilities, advantages and impact of chatbots and virtual assistants in foreign language teaching on the educational process. For this purpose, the role of digital technologies in foreign language teaching, the functions of chatbots and virtual assistants, their impact on learners' motivation, communication skills and individual learning process were analyzed. During the study, analysis, comparison, generalization and systematic approach methods were used.

The scientific novelty of the study is that chatbots and virtual assistants are evaluated not only as technological tools in foreign language teaching, but also as pedagogical tools that increase the activity of learners, develop communicative skills and support an individual learning environment. The practical significance of the study is that the results obtained can be used by foreign language teachers, students and educational institutions to organize the teaching process more effectively.

Keywords: *foreign language teaching, chatbot, virtual assistant, artificial intelligence, digital education, individual learning, language skills*

Azerbaijan State Pedagogical University, Master's student, Baku, Azerbaijan

E-mail: a.narrminn@gmail.com

Received: 5 February 2026; Accepted: 13 May 2026; Published online: 28 June 2026

© The Author(s) 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı təhsil sistemində yeni yanaşmaların formalaşmasına səbəb olmuşdur. Xüsusilə süni intellekt əsaslı texnologiyalar, çatbotlar və virtual assistentlər tədris prosesinin daha interaktiv, çevik və fərdiləşdirilmiş şəkildə təşkilinə geniş imkanlar yaradır. Xarici dilin tədrisi sahəsində bu texnologiyaların tətbiqi daha aktual xarakter daşıyır, çünki dil öyrənmə prosesi yalnız nəzəri biliklərin mənimsənilməsi ilə məhdudlaşmır, həm də davamlı ünsiyyət, dinləmə, danışma, yazı və oxu bacarıqlarının inkişaf etdirilməsini tələb edir.

Çatbotlar və virtual assistentlər xarici dil öyrənənlər üçün real ünsiyyət mühitinə yaxın şərait yaradır. Bu vasitələr tələbə və şagirdlərə istənilən vaxt sual vermək, yeni söz və ifadələri öyrənmək, qrammatik qaydaları tətbiq etmək, tələffüz və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək imkanı verir. Ənənəvi tədris metodlarından fərqli olaraq, bu texnologiyalar öyrənənlərin fərdi ehtiyaclarına uyğun cavablar təqdim edir, səhvləri aşkar edir və dərhal geribildirim verir. Bu isə xarici dilin mənimsənilməsində motivasiyanın artmasına və öyrənmə prosesinin daha səmərəli olmasına şərait yaradır.

Xarici dilin tədrisində çatbotlardan istifadə həm müəllim, həm də öyrənən üçün bir sıra üstünlüklər yaradır. Müəllimlər bu vasitələrdən əlavə tədris resursu kimi istifadə edərək dərs prosesini zənginləşdirə, tələbələrin müstəqil öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirə və tədrisin keyfiyyətini yüksəldə bilirlər. Öyrənənlər isə virtual assistentlər vasitəsilə dil baryerini aradan qaldırmaq, danışq praktikasını artırmaq və öz biliklərini müstəqil şəkildə möhkəmləndirmək imkanı əldə edirlər.

Çatbotların və virtual assistentlərin xarici dil tədrisinə tətbiqi müəyyən problemləri də gündəmə gətirir. Bu problemlərə texnologiyadan düzgün istifadə bacarığının formalaşdırılması, təqdim olunan məlumatların dəqiqliyinin yoxlanılması, müəllim rolunun zəifləməməsi və öyrənənlərin texnologiyadan asılılığının qarşısının alınması daxildir. Buna görə də bu vasitələr ənənəvi tədrisi tam əvəz edən deyil, onu tamamlayan və təkmilləşdirən innovativ alət kimi qiymətləndirilməlidir.

Metodlar

Bu tədqiqatda xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin istifadəsinin səmərəliliyini müəyyən etmək məqsədilə bir neçə tədqiqat metodundan istifadə edilmişdir. Seçilmiş metodlar mövzunun həm nəzəri, həm də praktik tərəflərini araşdırmağa imkan verir. Tədqiqat prosesində əsas diqqət çatbot və virtual assistentlərin dil öyrənmə prosesinə təsiri, tələbələrin motivasiyası, kommunikativ bacarıqların inkişafı və müəllim-tələbə münasibətlərində texnologiyanın rolu üzərində cəmlənmişdir.

Tədqiqatın ilkin mərhələsində nəzəri təhlil metodundan istifadə edilmişdir. Bu metod vasitəsilə xarici dil tədrisi, süni intellekt texnologiyaları, çatbotlar, virtual assistentlər və rəqəmsal təhsil mühiti ilə bağlı elmi ədəbiyyatlar, məqalələr, dərsliklər və internet resursları araşdırılmışdır. Nəzəri təhlil mövzunun elmi əsaslarını müəyyən etməyə, mövcud yanaşmaları müqayisə etməyə və çatbotların xarici dil tədrisində hansı istiqamətlərdə tətbiq oluna biləcəyini izah etməyə şərait yaratmışdır.

Tədqiqatda müqayisəli təhlil metodu da tətbiq edilmişdir. Bu metod ənənəvi xarici dil tədrisi ilə çatbot və virtual assistentlərdən istifadə olunan rəqəmsal tədris formalarının müqayisə edilməsinə imkan vermişdir. Müqayisə zamanı tələbələrin dərstdə fəallığı, danışq praktikasının həcmi, yazı bacarıqlarının inkişafı, səhvlərin düzəldilməsi və fərdi öyrənmə imkanları əsas meyarlar kimi götürülmüşdür. Bu yanaşma göstərir ki, süni intellekt əsaslı vasitələr ənənəvi tədrisi əvəz etməsə də, onu tamamlayan və zənginləşdirən mühüm vasitədir.

Tədqiqatın praktik hissəsində sorğu metodundan istifadə olunması məqsədəuyğun hesab edilmişdir. Sorğu xarici dil öyrənən tələbələr arasında aparıla bilər. Sorğuda tələbələrin çatbot və virtual assistentlərdən istifadə tezliyi, bu vasitələrə münasibəti, onların dil öyrənməyə təsiri, motivasiya səviyyəsi və qarşılaşdıqları çətinliklər müəyyənləşdirilir. Sorğu nəticələri mövzunun real tədris mühitində qiymətləndirilməsinə və tələbələrin şəxsi təcrübələrinin öyrənilməsinə imkan verir.

Bundan əlavə, tədqiqatda müşahidə metodundan istifadə edilə bilər. Bu metod vasitəsilə dərş prosesində çatbot və virtual assistentlərdən istifadə zamanı tələbələrin davranışı, fəallığı, tapşırıqları yerinə yetirmə səviyyəsi və xarici dildə ünsiyyət qurma bacarığı izlənilir. Müşahidə nəticələri süni intellekt əsaslı texnologiyaların tələbələrin dərş prosesinə marağını artırıb-artırmadığını müəyyən etmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Tədqiqatda analiz və sintez metodundan da istifadə edilmişdir. Analiz metodu vasitəsilə çatbotların və virtual assistentlərin ayrı-ayrı funksiyaları — qrammatik səhvlərin düzəldilməsi, söz ehtiyatının artırılması, dialoq qurulması, tələffüzün təkmilləşdirilməsi və yazı tapşırıqlarının yoxlanılması ayrıca araşdırılmışdır. Sinteş metodu isə əldə olunan nəticələri ümumiləşdirməyə və bu texnologiyaların xarici dil tədrisində ümumi rolunu müəyyən etməyə imkan vermişdir.

Tədqiqat zamanı statistik təhlil metodundan istifadə edilməsi də mümkündür. Sorğu nəticələri faiz göstəriciləri, cədvəllər və qrafiklər vasitəsilə təhlil oluna bilər. Məsələn, tələbələrin neçə faizinin çatbotlardan istifadə etdiyi, bu vasitələrin danışq bacarığına təsirini necə qiymətləndirdiyi və virtual assistentlərin öyrənmə prosesində hansı üstünlüklər yaratdığı statistik formada təqdim edilə bilər. Bu isə tədqiqat nəticələrinin daha obyektiv və əsaslandırılmış şəkildə verilməsinə kömək edir.

Tədqiqatda istifadə olunan nəzəri təhlil, müqayisəli təhlil, sorğu, müşahidə, analiz-sinteş və statistik təhlil metodları mövzunun hərtərəfli araşdırılmasına imkan verir. Bu metodların tətbiqi nəticəsində xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin üstünlükləri, məhdudiyyətləri və tətbiq imkanları daha aydın şəkildə müəyyən edilir (Du & Daniel, 2024).

Nəticələr

Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı təhsil sistemində yeni yanaşmaların formalaşmasına səbəb olmuşdur. Xüsusilə xarici dilin tədrisində rəqəmsal alətlərdən istifadə öyrənmə prosesinin daha çevik, interaktiv və səmərəli təşkilinə imkan yaradır. Bu baxımdan çatbotlar və virtual assistentlər xarici dil öyrənənlərin dil bacarıqlarının inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynayan innovativ vasitələrdən biri hesab olunur.

Çatbotlar süni intellekt texnologiyalarına əsaslanan proqramlardır və istifadəçi ilə yazılı və ya şifahi formada ünsiyyət qura bilər. Xarici dilin tədrisində çatbotlardan istifadə tələbələrə real ünsiyyət mühitinə yaxın şərait yaradır. Ənənəvi dərslərdə tələbə müəllimlə və ya sinif yoldaşları ilə məhdud zaman çərçivəsində danışmaq praktikasına sahib olur. Lakin çatbotlar vasitəsilə tələbə istənilən vaxt dialoq qura, suallar verə, cavab ala və öz dil biliklərini möhkəmləndirə bilər. Bu isə dil öyrənmə prosesinin davamlılığını təmin edir.

Müzakirə

Virtual assistentlər isə daha geniş funksiyalara malik rəqəmsal köməkçilərdir. Onlar tələbəyə sözlərin mənasını izah edə, cümlə quruluşunu düzəldə, tələffüzə bağlı tövsiyələr verə, qrammatik səhvləri aşkar edə və fərdi öyrənmə istiqaməti təklif edə bilər. Məsələn, tələbə ingilis dilində cümlə yazdıqda virtual assistent həmin cümlədəki qrammatik və leksik səhvləri göstərərək düzgün variantı təqdim edir. Bu proses tələbənin səhvlərindən öyrənməsinə və dil biliklərini mərhələli şəkildə inkişaf etdirməsinə şərait yaradır (Xiao, 2023).

Xarici dilin öyrənilməsində əsas çətinliklərdən biri danışmaq bacarığının formalaşdırılmasıdır. Bir çox tələbələr səhv etməkdən çəkinir və xarici dildə danışarkən psixoloji baryerlərlə qarşılaşırlar. Çatbotlar bu problemin aradan qaldırılmasında faydalı vasitə kimi çıxış edir. Tələbə çatbotla ünsiyyət zamanı müəllim və ya auditoriya qarşısında səhv etmək qorxusu yaşamır. Bu isə onun daha sərbəst danışmasına, yeni söz və ifadələrdən istifadə etməsinə, öz fikirlərini xarici dildə ifadə etmək bacarığını inkişaf etdirməsinə kömək edir.

Çatbotlar və virtual assistentlər həmçinin fərdiləşdirilmiş təlim imkanları yaradır. Hər bir tələbənin dil səviyyəsi, öyrənmə sürəti və ehtiyacları fərqlidir. Süni intellekt əsaslı sistemlər tələbənin cavablarını təhlil edərək onun zəif və güclü tərəflərini müəyyən edə bilər. Nəticədə tələbəyə uyğun tapşırıqlar, dialoqlar və izahlar təqdim olunur. Bu yanaşma ənənəvi təlimdə müşahidə olunan ümumi yanaşmadan fərqli olaraq, hər bir tələbənin fərdi inkişafına yönəlir (Kadıoğlu, 2023).

Bununla yanaşı, çatbotların xarici dil tədrisində tətbiqi lüğət ehtiyatının artırılması baxımından da əhəmiyyətlidir. Tələbə çatbotla müxtəlif mövzularda ünsiyyət qurduqca yeni sözlər, ifadələr və danışmaq nümunələri ilə tanış olur. Məsələn, gündəlik həyat, səyahət, alış-veriş, işgüzar ünsiyyət və akademik mövzular üzrə dialoqlar tələbənin praktiki dil biliklərini genişləndirir. Bu cür fəaliyyətlər dilin yalnız nəzəri deyil, həm də real ünsiyyət vasitəsi kimi mənimsənilməsinə şərait yaradır.

Virtual assistentlərin digər üstünlüyü onların sürətli geribildirim verməsidir. Ənənəvi dərslərdə müəllim hər bir tələbənin bütün yazı və danışmaq səhvlərini dərhal yoxlamaqda çətinlik çəkə bilər. Lakin virtual assistentlər tələbənin cavabını dərhal analiz edir və səhvləri göstərir. Bu, öyrənmə prosesində operativ düzəliş imkanını artırır. Tələbə səhvini dərhal gördüyü üçün onu daha tez mənimsəyir və gələcəkdə təkrarlamamağa çalışır (Çınar, 2023).

Tədqiqat nəticələri göstərir ki, xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin istifadəsi təlim prosesinin daha interaktiv, çevik və fərdiləşdirilmiş formada təşkilinə imkan yaradır. Bu

texnologiyalar tələbələrin dil öyrənmə prosesində fəallığını artırır, onlara əlavə praktika imkanı verir və ənənəvi dərslər mühitində yaranan bəzi məhdudiyyətlərin aradan qaldırılmasına kömək edir. Xüsusilə danışmaq və yazı bacarıqlarının inkişafında çatbotların rolu daha qabarıq şəkildə müşahidə olunur (Daniel, 2024).

Aparılan təhlillər əsasında müəyyən edilmişdir ki, çatbotlar tələbələrə xarici dildə sərbəst şəkildə ünsiyyət qurmaq imkanı yaradır. Ənənəvi dərslər prosesində tələbələr bəzən səhv etməkdən çəkinir, müəllim və qrup yoldaşları qarşısında danışmaqda tərəddüd edirlər. Lakin çatbotlarla ünsiyyət zamanı tələbələr daha rahat olur, suallar verir, cavablar yazır və müxtəlif kommunikativ situasiyalarda özlərini sınaırlar. Bu isə onların xarici dildə danışmaq qorxusunu azaldır və özünəinamını artırır (Gubareva, 2020).

Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, virtual assistentlər xarici dil öyrənənlər üçün fərdi köməkçi funksiyasını yerinə yetirir. Onlar tələbələrə qrammatik qaydaların izahı, yeni sözlərin öyrədilməsi, cümlə quruluşunun düzəldilməsi, mətnlərin tərcüməsi və yazı səhvlərinin müəyyən edilməsi kimi istiqamətlərdə dəstək göstərir. Bu xüsusiyyətlər tələbələrin öyrənmə prosesində daha müstəqil fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır. Tələbə istənilən vaxt virtual assistentə müraciət etməklə dərslərdə başa düşmədiyi mövzunu təkrar edə və əlavə izah ala bilər (Maden, 2023).

Müzakirə zamanı məlum olur ki, çatbotların və virtual assistentlərin əsas üstünlüklərindən biri fərdiləşdirilmiş təlim imkanları yaratmasıdır. Hər bir tələbənin dil bilik səviyyəsi, öyrənmə sürəti və çətinlik çəkdiyi mövzular fərqli ola bilər. Süni intellekt əsaslı vasitələr tələbənin cavablarına uyğun olaraq ona daha sadə və ya daha mürəkkəb tapşırıqlar təqdim edə bilər. Bu isə təlim prosesinin tələbəyə uyğunluğunu təmin etməyə kömək edir və öyrənmə keyfiyyətini artırır (Kohnke, 2023).

Digər mühüm nəticə ondan ibarətdir ki, bu texnologiyalar tələbələrin motivasiyasına müsbət təsir göstərir. Rəqəmsal mühitdə öyrənmə tələbələr üçün daha maraqlı və cəlbəedici olur. Çatbotların dərhal cavab verməsi, səhvləri göstərməsi və öyrənənlə dialoq qurması tələbənin dərslər prosesinə marağını artırır. Xüsusilə gənc nəsillər üçün texnologiyaya əsaslı öyrənmə üsulları daha uyğun və səmərəli hesab oluna bilər.

Bununla yanaşı, nəticələr göstərir ki, çatbotlar və virtual assistentlər müəllimin rolunu tam əvəz edə bilməz. Xarici dilin tədrisi yalnız söz və qrammatika öyrətməkdən ibarət deyil. Burada mədəni kontekst, düzgün ünsiyyət etikası, emosional yanaşma və pedaqoji istiqamətləndirmə də mühüm yer tutur. Çatbotlar bəzi hallarda konteksti tam başa düşməyə və ya mürəkkəb fikirləri düzgün izah etməyə bilər. Buna görə də bu texnologiyalardan istifadə müəllim nəzarəti və metodiki rəhbərliyi ilə həyata keçirilməlidir (Mizumoto, 2024).

Müzakirələr göstərir ki, çatbotlardan səmərəli istifadə üçün tələbələrdə rəqəmsal savadlılıq bacarıqları da formalaşdırılmalıdır. Tələbələr süni intellektin verdiyi cavabları olduğu kimi qəbul etməməli, onları tənqidi şəkildə qiymətləndirməyi bacarmalıdırlar. Bəzən çatbotlar qeyri-dəqiq, ümumi və ya kontekstə uyğun olmayan cavablar verə bilər. Bu səbəbdən müəllim tələbələrə bu vasitələrdən düzgün istifadə qaydalarını izah etməli və əldə olunan məlumatların yoxlanılmasının vacibliyini vurğulamalıdır (Wiboolyasarin, 2025).

Tədqiqatın nəticələri onu da göstərir ki, çatbotlar və virtual assistentlər xarici dil tədrisində əlavə tədris resursu kimi daha səmərəli nəticə verir. Onların əsas funksiyası müəllimi əvəz etmək deyil, müəllimin fəaliyyətini dəstəkləmək və tələbələrə dərslərdən kənar mühitdə əlavə praktika imkanı yaratmaqdır. Məsələn, müəllim dərslərdə mövzunu izah etdikdən sonra tələbələr çatbot vasitəsilə həmin mövzu üzrə dialoq qura, qrammatik tapşırıqları yerinə yetirə və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirə bilərlər (Meniado, 2024; Barrot, 2023).

Xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin tətbiqi təlim prosesinin keyfiyyətini artırmaq üçün geniş imkanlar yaradır. Bu texnologiyalar tələbələrin fərdi öyrənmə imkanlarını genişləndirir, praktiki dil bacarıqlarını inkişaf etdirir, motivasiyanı artırır və tədris prosesini daha müasir formaya gətirir (Jeon et al., 2023). Lakin onların səmərəli istifadəsi üçün müəllim nəzarəti, düzgün metodiki yanaşma və tələbələrin rəqəmsal savadlılığının inkişaf etdirilməsi vacib şərt kimi çıxış edir.

Nəticə

Xarici dilin tədrisində çatbotların və virtual assistentlərin istifadəsi müasir təhsil prosesində mühüm yeniliklərdən biri kimi qiymətləndirilir. Aparılan araşdırma göstərir ki, süni intellekt əsaslı bu texnologiyalar dil öyrənmə prosesini daha interaktiv, çevik və fərdiləşdirilmiş formada təşkil etməyə imkan yaradır. Çatbotlar və virtual assistentlər tələbələrə dərstdən kənar vaxtlarda da xarici dildə ünsiyyət qurmaq, yazı və danışiq bacarıqlarını inkişaf etdirmək, qrammatik səhvlərini görmək və söz ehtiyatını artırmaq imkanı verir.

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, çatbotlar xüsusilə danışiq praktikasının artırılmasında faydalı vasitədir. Tələbələr bu texnologiyalar vasitəsilə səhv etmək qorxusu olmadan xarici dildə dialoqlar qura bilir, müxtəlif situasiyalarda özlərini sınaıyır və kommunikativ bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Virtual assistentlər isə qrammatika, tərcümə, tələffüz, mətn yazılışı və tapşırıqların yerinə yetirilməsi sahəsində tələbələrə əlavə dəstək göstərir.

Çatbotlar və virtual assistentlər müəllimin fəaliyyətini asanlaşdıran köməkçi vasitə kimi də çıxış edir. Onlar tədris prosesində əlavə tapşırıqların hazırlanması, tələbələrin fərdi ehtiyaclarının müəyyənəşdirilməsi və öyrənmə prosesinin daha səmərəli idarə olunmasına şərait yaradır. Lakin bu texnologiyalar müəllimi tam əvəz edə bilməz. Xarici dilin tədrisində müəllimin pedaqoji rəhbərliyi, mədəni konteksti izah etməsi və tələbələrin öyrənmə prosesini düzgün istiqamətləndirməsi vacib olaraq qalır.

Ümumilikdə, belə nəticəyə gəlmək olar ki, çatbotların və virtual assistentlərin xarici dilin tədrisində tətbiqi təlimin keyfiyyətini yüksəldir, tələbələrin motivasiyasını artırır və onların müstəqil öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu texnologiyalardan səmərəli istifadə edildikdə xarici dil tədrisi daha müasir, maraqlı və nəticəyönümlü xarakter daşıyır. Buna görə də gələcəkdə tədris prosesində süni intellekt əsaslı vasitələrin tətbiqinin genişləndirilməsi məqsəduyğun hesab olunur.

Ədəbiyyat

1. Barrot, J. S. (2023). Using ChatGPT for second language writing: Pitfalls and potentials. *Assessing Writing*, 57, Article 100745. <https://doi.org/10.1016/j.asw.2023.100745>
2. Çınar Yağcı, Ş., & Aydın Yıldız, T. (2023). ChatGPT, yabancı dil öğrencisinin güvenilir yapay zeka sohbet arkadaşı mıdır? *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 37, 1315–1333. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1407539>
3. Du, J., & Daniel, B. K. (2024). Transforming language education: A systematic review of AI-powered chatbots for English as a foreign language speaking practice. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 6, Article 100230. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100230>
4. Gubareva, R., & Lopes, R. P. (2020). Virtual assistants for learning: A systematic literature review. In *Proceedings of the 12th International Conference on Computer Supported Education*. 97–103. SCITEPRESS. <https://doi.org/10.5220/0009417600970103>
5. Jeon, J., Lee, S., & Choe, H. (2023). Beyond ChatGPT: A conceptual framework and systematic review of speech-recognition chatbots for language learning. *Computers & Education*, 206, Article 104898. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104898>

6. Kadioğlu Ateş, H., & Çerçi, A. (2023). Sohbet robotları (chatbots) ve yabancı dil eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 2478–2494.
<https://doi.org/10.53444/deubefd.1340781>
7. Kohnke, L. (2023). A pedagogical chatbot: A supplemental language learning tool. *RELC Journal*, 54(3), 828–838. <https://doi.org/10.1177/0033688221106705>
8. Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D. (2023). ChatGPT for language teaching and learning. *RELC Journal*, 54(2), 537–550. <https://doi.org/10.1177/00336882231162868>
9. Maden, A. (2023). Arapça yabancı dil öğretiminde yapay zekânın geleceği: ChatGPT örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 33, 1057–1070.
<https://doi.org/10.29000/rumelide.1285940>
10. Meniado, J. C., Huyen, D. T. T., Panyadilokpong, N., & Lertkomolwit, P. (2024). Using ChatGPT for second language writing: Experiences and perceptions of EFL learners in Thailand and Vietnam. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 7, Article 100313.
<https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100313>
11. Mizumoto, A., Shintani, N., Sasaki, M., & Teng, M. F. (2024). Testing the viability of ChatGPT as a companion in L2 writing accuracy assessment. *Research Methods in Applied Linguistics*, 3(2), Article 100116. <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2024.100116>
12. Wiboolyasarin, W., Wiboolyasarin, K., Tiranant, P., Jinowat, N., & Boonyakitanont, P. (2025). AI-driven chatbots in second language education: A systematic review of their efficacy and pedagogical implications. *Ampersand*, 14, Article 100224.
<https://doi.org/10.1016/j.amper.2025.100224>
13. Xiao, Y., & Zhi, Y. (2023). An exploratory study of EFL learners' use of ChatGPT for language learning tasks: Experience and perceptions. *Languages*, 8(3), Article 212.
<https://doi.org/10.3390/languages8030212>